

‘Kippenbosjes’ in de Alblasser- en Krimpenerwaard (Zuid-Holland)

Minne Feenstra

Op een aantal plaatsen in Nederland doet zich het fenomeen van ‘kippenbosjes’ voor. Dit zijn bosjes waarin regelmatig Kippen worden gedumpt, die daar vervolgens in geheel of gedeeltelijk verwilderde staat verder leven. Op een aantal van deze plekken weten Kippen op deze manier al vele jaren te overleven en zelfs tot voortplanting te komen. Hierover is echter maar weinig bekend, laat staan beschreven. De meeste vogelaars halen hun neus op voor de Kip, behalve misschien als deze op het bord ligt. Toch is de vraag interessant of Kippen zich, net zoals bijvoorbeeld de Fazant, in de Nederlandse natuur kunnen handhaven. Vermoedelijk heeft de Kip daar meer moeite mee dan de Fazant. Ondanks het feit dat de Kip de talrijkste vogel van Nederland is, is deze niet op grote schaal ingeburgerd in de Nederlandse natuur. Een factor van belang hierbij zou kunnen zijn dat de Kip een sterk gedomesticeerde soort is, waardoor een deel van de natuurlijke weerbaarheid verloren is geraakt.

In 2015 moest ik voor mijn (veld)werk regelmatig in de Alblasser- en de Krimpenerwaard zijn. Ik heb deze gelegenheid aangegrepen om een aantal bezoeken te brengen aan drie verschillende ‘kippenbosjes’, te weten het Kippenbos bij Oud Alblas, de Slingelandse Plassen bij Goudriaan en de Stormvloeddijk in Krimpen aan den IJssel. Doel was om te achterhalen wat zich nu precies in die bosjes afspeelt en of Kippen zich daar ook voortplanten. Het Kippenbos heb ik op 27 april, 10 mei en 24 mei bezocht, de Slingelandse Plassen op 24 april en de Stormvloeddijk op 15 april, 29 april en 10 mei. Daarnaast heb ik mijn oor te luister gelegd bij verschillende mensen die ik in de ‘kippenbosjes’ tegenkwam en die allemaal wel iets te vertellen hadden over de Kippen. In dit artikel geef ik de resultaten van mijn onderzoekje in de drie genoemde ‘kippenbosjes’.

Kippenbos (Oud Alblas)

Locatie en achtergrond

Het deel van het Alblasserbos dat is gelegen ten noorden van de N214 bij Oud-Alblas, wordt in de volksmond ook wel het Kippenbos genoemd (foto 1). Niet geheel ten onrechte, want al direct na aankomst op de parkeer- en picknickplaats kun je vanuit verschillende richtingen uit het bos kraaiende hanen horen. Schuwe kippen rennen de bosjes in. Er is hier sprake van een (half) verwilderde populatie kippen in een vrij uitgestrekt Hollands polderbos. Een fenomeen dat zich op meer plaatsen in Nederland voordoet, maar waarschijnlijk niet vaak op deze schaal.

Foto 1. Locatie Kippenbos.

Populatie

De oorsprong van de populatie Kippen in het Kippenbos moet gezocht worden in regelmatige dumping. Er zijn meerdere factoren die deze plek aantrekkelijk maken voor mensen om zich te ontdoen van hun overvloedige kippen en lawaaiige hanen, zonder deze dood te hoeven maken. Het belangrijkste is misschien wel het idee dat er hier nog een beetje voor de dieren gezorgd wordt. Inderdaad worden de Kippen in het Kippenbos al zeker vijf jaar dagelijks bijgevoerd (met graan), door een paar mensen die zich ontfermd hebben over 'het lot' van de kippen. Een tweede factor is de ligging nabij de Randstad en de gemakkelijke bereikbaarheid van het bos via de N214. Vanaf de hoofdweg leidt een stil weggetje naar de parkeerplaats, volledig uit het zicht. Hier kun je dus ongezien je kippen dumpen.

Behalve Kippen worden hier ook Huiskatten gedumpt. Doordat de vaste bijvoeders dagelijks op deze plek komen, kennen zij zo'n beetje alle dieren. Ze merken het op als er dieren verdwijnen (predatie) en als er nieuwe dieren bijkomen. De stand van de populatie (eind mei 2015) bedraagt volgens hen: 22 Kippen (m/v) en 2 Huiskatten. De Kippen leven verspreid over het hele Kippenbos, waar ook volop gevoerd wordt, gezien de vele opengekrabde plekken in de bodem. De hanen zijn in de meerderheid. In de oostelijke hoek van het bos leeft een groep die uitsluitend uit hanen bestaat. Het overige deel van het bos wordt bewoond door beide geslachten. Tijdens mijn bezoeken tref ik verspreid over het centrale deel 3 paren aan en een losse haan. De hanen kraaien regelmatig. Er liggen in het bos ook enkele dode, gepredeerde kippen en hanen. Het werk van Vos, een marterachtige of Huiskat?

Broedbiotoop en voortplanting

Het Kippenbos is te omschrijven als een relatief jong recreatiebos op voedselrijke grond (klei en veen). Het is een gevarieerd, vochtig bos met in de boomlaag Gewone es, Zwarte els, Gewone esdoorn, Zomereik, Lijsterbes, Zoete kers en iep. De struiklaag wordt gevormd door Hazelaar, Rode kornoelje, Gewone vlier, Eenstijlige meidoorn en plaatselijk dichte braamstruwelen. In de kruidlaag groeien varens en brandnetels en diverse andere kruiden. In het verleden heeft kleinschalig kapbeheer plaatsgevonden, getuige het voorkomen van enkele ruig begroeide kapvlaktes en in de nabijheid daarvan een aantal overwoekerde takkenhopen. Er zijn enkele graslandjes die worden gemaaid. Het bos wordt doorsneden door vele sloten, waarin altijd water staat.

De voorouders van de Kip, het Bankivahoen (*Gallus gallus*), leeft in Zuid-Oost Azië in (sub)tropische bossen met een dichte ondergroei. Het Kippenbos lijkt daar qua structuur misschien wel een beetje op, zij het dat het bos daar 's winters niet alle blad verliest. In elk geval biedt het Kippenbos veel dekking, waar Kippen van nature van houden. Hoewel ik geen slaapplaats gevonden heb, zullen de vogels daarvoor gemakkelijk een geschikte meidoorn of kornoelje vinden. Drinkwater is altijd aanwezig. Langs de paden en in de kapotgereden berm van de weg is in droge perioden genoeg gelegenheid om een stofbad te nemen. De gevarieerde begroeiing en de voedselrijke bodem zullen, zeker in het zomerseizoen, garant staan voor voldoende plantaardig en dierlijk voedsel. De bijvoeding komt daar dan nog bij. Het is niet te zeggen of de bijvoeding 's winters cruciaal is voor de Kippen, maar ongetwijfeld draagt deze wel bij aan een betere overleving.

Foto 2 (links). Nest met 1 ei. Foto 3(rechts). Een mooi duo.

Op 27 april vind ik mijn eerste nest, met 1 ei. Het ligt in het centrale deel van het bos met een dichte ondergroei, vrij ver van de parkeerplaats. Het nest ligt in de beschutting van een oude takkenhoop en 30 centimeter naast de voet van een dikke Zoete kers. Vlakbij bevindt zich een kleine kapvlakte met veel brandnetels. Het nest is een in de klei uitgekrabde kuil, met als bekleding enkele kluitjes klei, wat takjes en droge eikenbladeren, wat mos, een paar droge stukjes brandnetelstengel en enkele verse brandneteltopjes. Het bruinachtig witte ei is duidelijk herkenbaar als kippenei. Alleen het stempeltje ontbreekt (foto2). Dit deel van het bos is het domein van een paartje bestaande uit een kleine bruin-zwarte Kip met een zeer forse grijze haan, van zeer uiteenlopende rassen. Een mooi duo! (foto 3). Vermoedelijk is het nest van deze Kip. Ik ben zeer benieuwd naar de verdere ontwikkeling van dit nest. Al bij het tweede bezoek, op 10 mei, komt het antwoord. Het nest is leeg, gepredeerd. Tientallen meters verder liggen de tamelijk verse restanten van 2 gepredeerde eieren van precies hetzelfde type (foto 4).

Echter aan de andere kant van de takkenhoop, ongeveer 5 meter van het oude nest, vind ik weer een nest, met 3 eieren (foto 5). De eieren en het type nestplaats zijn identiek aan het eerste nest. Vrijwel zeker gaat het om een vervolggelesel van hetzelfde vrouwtje. Ook nu loopt het zelfde paar weer in dit deel van het bos. Het nest is goed verstopt tussen dikke takken op de grond (foto 6). Misschien dat dit nest meer succes zal hebben? Uit mijn laatste bezoek op 24 mei blijkt van niet. Ook dit nest is dan leeg, hoogstwaarschijnlijk gepredeerd. Resten van de eieren zijn niet te vinden, maar wel de resten van een pas gepredeerd Fazantenei. Grondbroeders hebben het hier zwaar te verduren.

Foto 4. Gepredeerd ei.

Foto 5. Nest met 3 eieren.

Foto 6. Nestplaats.

Van de bijvoeders verneem ik dat dit niet de eerste broedpogingen zijn van Kippen in het Kippenbos. Een van de hun bekende Kippen was in 2014 een tijdje van de radar verdwenen, totdat deze ineens weer opdook met 5 kleine kuikens. Van deze kuikens is er uiteindelijk geen enkele groot geworden. Naast het bijvoeren bestaat ‘het redden van Kippen’ soms ook uit pogingen deze terug te vangen om ze vervolgens elders bij mensen onder te brengen. Met dat doel was in 2014 een houten kist in het bos opgehangen om de kippen tot broeden te verleiden. Daarin zouden ze dan gemakkelijk te vangen zijn. Op een bepaald moment troffen ze in de kist een Kip aan op een nest met 13 eieren. Het vangen mislukte en van het nest is niks geworden.

De bovenstaande gevallen zijn voor zover ik heb kunnen achterhalen de enige zekere broedgevallen van Kippen in het Kippenbos. Ook bij de bijvoeders zijn de laatste vijf jaar geen andere broedgevallen bekend. Op waarneming.nl worden regelmatig Kippen gemeld, maar waarnemingen die op zekere broedgevallen wijzen zijn er niet. Meldingen van kuikens moeten overigens kritisch bekeken worden, omdat de mogelijkheid bestaat dat deze, al dan niet met ouder, gedumpt zijn. Zeker bij al wat oudere kuikens is dit een reële mogelijkheid. In dat geval is er geen sprake van voortplanting in de natuur.

Slingelandse Plassen (Goudriaan)

Een ander bekend ‘kippenbosje’ in de Alblasserwaard ligt langs de N214 aan de zuidrand van de Slingelandse Plassen tussen Hoornaar en Goudriaan. Net als het Kippenbos betreft dit een relatief jong recreatiebos op klei, met een dichte ondergroei en een ‘sneaky’ toegangsweggetje. Op 24 april 2015 vind ik hier 3 haantjes (foto 7). Volgens een lokale hengelaar bevindt zich hier al jarenlang een groep haantjes; op dat moment ongeveer 15. Kippen zijn hier niet, dus van voortplanting kan geen sprake zijn. De vogels worden ook hier regelmatig door mensen gevoerd.

Foto 7. Locatie Slingelandse Plassen.

Stormvloedsdijk (Krimpen aan den IJssel)

Een ‘kippenbosje’ met een reeds lange historie bevindt zich op industrieterrein Stormvloedsdijk te Krimpen aan den IJssel. Volgens een dagelijkse bezoeker zijn in dit bosje in elk geval sinds 2003 (sinds hij daar woont) Kippen aanwezig, maar hem is bekend dat er ook daarvoor al jaren Kippen leefden. Ook hier worden de Kippen regelmatig door buurtbewoners gevoerd, getuige de voer- en waterbakjes en de restanten van groente en oud brood. Op 15 april tel ik 6 hanen en 2 kippen (foto 8). Op 29 april blijken er twee halfwas kuikens te zijn bijgezet en op 10 mei weer 2 nieuwe haantjes. Naar verluidt heeft de gemeente in april 2015 een groot deel van de tientallen aanwezige Kippen weggevangen.

Dit ‘kippenbosje’ betreft een klein, geïsoleerd bosje in een diepe kuil, omsloten door de Hollandsche IJsseldijk, fabrieken, een steenopslagterrein en een grote parkeerplaats. Het is een zeer rommelige, zo niet ‘creepy’ plek. In het bosje wordt veel bouwafval en grond gestort. Het heeft steile beboste taluds met haarden van Japanse duizendknoop en een dicht begroeide kern met braamstruwelen en een permanente kwelplas. De begroeiing is zeer gevarieerd, met in de boomlaag Gewone es, Gewone esdoorn en een oude Beuk. Als struiklaag zijn Gewone vogelkers, wilgen en Gewone vlier aanwezig, maar ook oude cultuurrelicten zoals Haagliguster, struwelen van Sneeuwbes en twee Appelbomen. Een forse Laurierkers en een Taxus doen dienst als slaapboom voor de Kippen (veel schijfsporen en enkele dode hanen)(foto 9). De bodem is vergeven van de graafsporen van Kippen. Op 15 april vind ik kriskras door het bos de restanten van ongeveer 10 oude, maar ook vers gepredeerde eieren. Een oud Kippennest bevindt zich bovenaan het talud in een nisje tegen het u-profiel van de zware metalen damwand, die de parkeerplaats van het bosje scheidt (foto10). Het nest ligt zeer beschermt in de nis en onder lage braamstruiken.. Dit nest kan nog goed van 2014 zijn. Het bevat restanten van 3 gepredeerde eieren. Hier gelden de wetten van de natuur.

Foto 8. Locatie Stormvloedsdijk.

Foto 9. Onder de slaapboom.

Foto 10. Nestplaats tegen damwand.

Als mogelijke predatoren kunnen hier worden vastgesteld: Bruine rat (holen), Zwarte kraai (bewoond nest), Ekster en Gaai. Gezien de kleine omvang van het bosje en de aanwezigheid van vele ratten en andere predatoren lijkt het vrijwel uitgesloten dat Kippen zich hier succesvol zullen kunnen voortplanten. Verschillende ‘kippenbosjesbezoekers’ weten echter te melden dat de Kippen regelmatig jongen hebben. Daarmee is echter niet gezegd dat deze jongen hier ook geboren zijn. Ze kunnen hier ook zijn gedumpt.

Conclusie

Tijdens enkele bezoeken aan drie ‘kippenbosjes’ in Zuid-Holland, voorjaar 2015, kon in twee daarvan met zekerheid worden vastgesteld dat Kippen zich daar in het wild proberen voort te planten. Het broedsucces lijkt abominabel door predatie. De Kippen worden jarenlang en met trouwe volharding door buurtbewoners ‘geadopteerd’ door ze bij te voeren. Dat bijvoeding effect heeft op gedrag en overleving lijkt evident maar de impact daarvan blijft onduidelijk. In elk geval draagt bijvoeding bij aan steeds weer nieuwe dumpingen van Kippen in deze bosjes.

Literatuur

SOVON Vogelonderzoek 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. –
Nederlandse fauna 5.
www.waarneming.nl

Foto's

Minne Feenstra (2, 4, 5, 7, 8, 9, 10)
Harvey van Diek (1, 3, 6)

Artikel graag citeren als:

Feenstra M. 2016. ‘Kippenbosjes’ in de Alblasser- en Krimpenerwaard.
Sovon.nl/soortinformatie/kip.